Matura ustna z polskiego 2027. Część 1: Starożytność i średniowiecze

Zadania jawne 1–12: Biblia, Mitologia, Iliada, Antygona, Lament świętokrzyski, Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią, Pieśń o Rolandzie

Opracowania wszystkich dwunastu zadań jawnych z części 1 listy CKE na lata 2026–2028: teza, argumenty, konteksty, plan wypowiedzi na ok. 5 minut, pytania do rozmowy z odpowiedziami i najczęstsze błędy. Do tego cztery karty ćwiczeń do zadania 2 (tekst literacki, nieliteracki, obraz, materiał językowy), arkusz oceny dla nauczyciela i lista samokontroli dla ucznia.

Część	Zawartość
Jak wygląda egzamin ustny 2027	zasady, punkty, terminy
Zadania jawne 1–3	**Biblia** – 1. Motyw cierpienia niezawinionego. 2. Człowiek wobec niestałości świata. 3. Wizja końca świata.
Zadania jawne 4–6	**Jan Parandowski, Mitologia, cz. I Grecja** – 4. Poświęcenie się w imię wyższych wartości. 5. Problematyka winy i kary. 6. Miłość silniejsza niż śmierć.
Zadanie jawne 7	**Homer, Iliada** – 7. Heroizm jako postawa człowieka w zmaganiu się z losem.
Zadania jawne 8–9	**Sofokles, Antygona** – 8. Prawa boskie a prawa ludzkie. 9. Człowiek wobec przeznaczenia.
Zadanie jawne 10	**Lament świętokrzyski** – 10. Motyw cierpiącej matki.
Zadanie jawne 11	**Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią** – 11. Motyw tańca śmierci.
Zadanie jawne 12	**Pieśń o Rolandzie** – 12. Średniowieczny wzorzec rycerza.
Karta 2.1	materiał literacki: Czego może nauczyć człowieka świadomość przemijania?
Karta 2.2	materiał nieliteracki: Czy dziedzictwo kultury przetrwa bez ludzkiej troski?
Karta 2.3	materiał ikoniczny: Czy wobec śmierci wszyscy są równi?
Karta 2.4	materiał do analizy językowej: Jak zmieniają się słowa i co mówią nam o przeszłości?
Arkusz oceny	dla nauczyciela + samokontrola dla ucznia
Źródła	cytaty i ilustracje

JAK KORZYSTAĆ

- Opracowanie każdego zadania jawnego: teza, argumenty, kontekst, plan na ok. 5 minut, rozmowa i typowe błędy.
- Karty do zadania 2: pierwsza strona to zadanie z nieznanym materiałem, druga – propozycja realizacji.
- Ćwicz na głos ze stoperem (15 min przygotowania, ok. 5 min na wypowiedź); arkusz oceny pozwala zrobić próbny egzamin w klasie.

Biblia (fragmenty: Księga Hioba, Księga Koheleta, Apokalipsa św. Jana)

ZADANIE 1

Motyw cierpienia niezawinionego. Omów zagadnienie na podstawie znanych Ci fragmentów Księgi Hioba. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Których fragmentów dotyczy opracowanie: prolog (rozdz. 1–2), skarga Hioba (rozdz. 3), spór z przyjaciółmi (wybrane mowy), odpowiedź Boga z wichru (rozdz. 38–41) i zakończenie (rozdz. 42). W przekładzie Wujka bohater nazywa się Job.

TEZA

Księga Hioba pokazuje, że cierpienie niezawinione nie da się wyjaśnić prostym rachunkiem winy i kary. Człowiek może je jednak przetrwać, jeśli nie przestaje szukać sensu i rozmawiać z Bogiem – nawet wtedy, gdy się z Nim spiera.

Argumenty z lektury

1. Cierpienie spada na człowieka sprawiedliwego, a nie na winnego. Już pierwsze zdania przedstawiają Hioba jako człowieka prawego i bogobojnego. Nieszczęścia – utrata stad, śmierć synów i córek, a potem choroba – są próbą, na którą szatan uzyskał zgodę Boga. Czytelnik wie o tym od początku, Hiob nie wie. Pierwsza reakcja bohatera to pokora: przyjmuje stratę jako coś, co pochodzi od Boga.

> *„Pan dał, Pan odjął: jako się Panu upodobało, tak się stało: niech będzie imię Pańskie błogosławione.”*
>
> Księga Hioba 1,21, przekład Jakuba Wujka, wyd. 1923 (domena publiczna).

2. Przyjaciele tłumaczą cierpienie winą – i nie mają racji. Elifaz, Baldad i Sofar (u Wujka: Eliphas, Baldad, Sophar) przychodzą pocieszać Hioba, ale szybko zaczynają go oskarżać: skoro cierpi, musiał zgrzeszyć. Hiob nie godzi się na takie wyjaśnienie, przeklina dzień swoich urodzin i domaga się odpowiedzi od Boga. Na końcu księgi Bóg gniewa się właśnie na przyjaciół, bo mówili o Nim nieprawdę – a Hiob ma się za nich modlić.

3. Odpowiedź Boga nie wyjaśnia przyczyn cierpienia, ale zmienia spojrzenie człowieka. Bóg przemawia z wichru i zamiast tłumaczyć, zadaje pytania o stworzenie świata, morze, gwiazdy i zwierzęta. Hiob rozumie, że ludzki rozum nie obejmuje całego porządku świata, i mówi, że wcześniej znał Boga ze słyszenia, a teraz Go zobaczył. Bóg przywraca mu zdrowie i dwa razy więcej dóbr niż przedtem oraz nowe potomstwo.

> *„Gdzieś był, gdym zakładał fundamenty ziemi? powiedz mi, jeźli masz rozum.”*
>
> Księga Hioba 38,4, przekład Jakuba Wujka, wyd. 1923 (domena publiczna).

Kontekst

- **Kontekst literacki** – Albert Camus, *Dżuma* – śmierć małego synka sędziego Othona w szpitalu w Oranie. Doktor Rieux nie potrafi pogodzić się z cierpieniem dziecka, a ksiądz Paneloux w drugim kazaniu przyznaje, że takiego cierpienia nie da się zrozumieć, można je tylko przyjąć albo odrzucić. To ten sam problem co w Księdze Hioba, postawiony w XX wieku.
- **Kontekst filozoficzny** – spór o teodyceę – pytanie, jak pogodzić istnienie dobrego Boga ze złem na świecie (termin wprowadził G.W. Leibniz w 1710 r.). Księga Hioba jest jednym z najstarszych tekstów, w których człowiek wprost stawia to pytanie.

Plan wypowiedzi na ok. 5 min

Etap	Czas	Co mówisz (z łącznikami)
Wstęp	ok. 0,5 min	Krótko: kim jest Hiob i dlaczego jego cierpienie nazywamy niezawinionym. Teza. Łącznik: „Najpierw pokażę, jak Hiob przyjmuje pierwsze ciosy, a potem – jak zmienia się jego postawa”.
Część zasadnicza	ok. 3,5 min	Argument 1: próba i pokora z rozdz. 1 (cytat „Pan dał, Pan odjął”). „Ta pokora nie trwa jednak długo…” – argument 2: skarga i spór z przyjaciółmi, odrzucenie zasady „cierpisz, bo zgrzeszyłeś”. „Ostatnie słowo należy do Boga…” – argument 3: mowa z wichru i przemiana Hioba. Kontekst: *Dżuma* – śmierć syna Othona; „podobne pytanie zadaje literatura XX wieku”.
Zakończenie	ok. 1 min	Wniosek: księga nie daje recepty na cierpienie, ale pokazuje, że wolno pytać i się spierać. Własne zdanie: która postawa – pokora czy bunt – jest bliższa człowiekowi dziś.

Rozmowa z zespołem – przykładowe pytania i krótkie odpowiedzi

Czy przyjaciele Hioba chcieli mu pomóc?

Na początku tak – siedzą przy nim w milczeniu i współczują. Potem jednak wolą bronić swojej teorii niż słuchać cierpiącego, więc ich pocieszanie zamienia się w oskarżanie.

Dlaczego zakończenie księgi bywa krytykowane?

Bo przywrócenie majątku i nowe dzieci nie wynagradzają śmierci poprzednich. Można je czytać jako znak łaski, ale nie jako odpowiedź na pytanie, dlaczego Hiob musiał cierpieć.

Czy uważasz, że bunt wobec cierpienia jest czymś złym? twoje zdanie

Moim zdaniem nie. Hiob się buntuje, a mimo to Bóg przyznaje mu rację wobec przyjaciół. Bunt bywa uczciwszy niż gotowe formułki, bo wynika z prawdziwego bólu i potrzeby zrozumienia.

Błędy, które kosztują punkty

Błąd	Jak jest naprawdę
„Hiob został ukarany za grzechy”.	Tekst od początku podkreśla, że jest sprawiedliwy; cierpienie jest próbą, a nie karą – i to jest sedno zagadnienia.
„Hiob przez całą księgę cierpliwie milczy”.	Pokora z rozdz. 1–2 zmienia się w skargę i spór – Hiob przeklina dzień swoich narodzin i żąda odpowiedzi.
„Bóg wyjaśnia Hiobowi, dlaczego cierpiał”.	Bóg nie mówi o zakładzie z szatanem; odpowiada pytaniami o stworzenie świata.

Biblia (fragmenty: Księga Hioba, Księga Koheleta, Apokalipsa św. Jana)

ZADANIE 2

Człowiek wobec niestałości świata. Omów zagadnienie na podstawie znanych Ci fragmentów Księgi Koheleta. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Których fragmentów dotyczy opracowanie: rozdz. 1–3 (marność wszystkiego, doświadczenia króla, „wszystko ma swój czas"), rozdz. 9,7–10 (zachęta do radości) i rozdz. 12 (starość i zakończenie księgi).

TEZA

Kohelet widzi, że wszystko na świecie przemija, więc nie warto opierać życia na bogactwie, sławie ani nawet na mądrości. Z tej obserwacji nie wynika jednak rozpacz, lecz rada: przyjmować życie z pokorą, cieszyć się zwykłymi dobrami i pamiętać o Bogu.

Argumenty z lektury

1. Diagnoza: wszystko jest marnością. Księga zaczyna się od powtórzonego zdania o marności i od obserwacji przyrody: pokolenia odchodzą, słońce wschodzi i zachodzi, wiatr krąży, rzeki płyną do morza, które się nie przepełnia. Świat trwa, ale człowiek w nim tylko przemija i nic, co zrobi, nie jest naprawdę nowe.

> *„Marność nad marnościami, rzekł Ekklesiastes: marność nad marnościami, i wszystko marność."*
> Księga Koheleta 1,2, przekład Jakuba Wujka, wyd. 1923 (domena publiczna).

2. Doświadczenie króla: bogactwo i przyjemności nie dają trwałego oparcia. Mówiący przedstawia się jako syn Dawida i król w Jeruzalem. Opowiada, że budował domy, sadził winnice i ogrody, zgromadził srebro, złoto i śpiewaków, niczego sobie nie odmawiał. Kiedy jednak spojrzał na swoje dzieła, uznał je za marność, bo wszystko trzeba będzie zostawić innym. Nawet mądrość nie chroni przed śmiercią – mądry umiera tak samo jak głupi.

3. Odpowiedź na niestałość: czas na wszystko i radość z darów. Rozdział 3 wylicza pary przeciwieństw – czas rodzenia i umierania, płaczu i śmiechu – czyli uczy, że zmienność należy do porządku świata. W rozdziale 9 Kohelet zachęca, by jeść chleb z radością i pić wino z weselem, a na końcu księgi radzi bać się Boga i przestrzegać przykazań. Niestałość świata ma więc prowadzić do umiaru i pokory, nie do rozpaczy.

> *„Czas rodzenia i czas umierania, czas szczepienia i czas wyrywania tego, co szczepiono."*
> Księga Koheleta 3,2, przekład Jakuba Wujka, wyd. 1923 (domena publiczna).

Kontekst

- **Kontekst plastyczny** – barokowa martwa natura typu *vanitas* – czaszka, klepsydra, dopalająca się świeca, zwiędłe kwiaty i kosztowne przedmioty ustawione obok siebie. Nazwa pochodzi od łacińskiego przekładu zdania Koheleta („vanitas vanitatum”), a obraz mówi to samo: bogactwo i piękno przeminą.
- **Kontekst literacki** – Mikołaj Sęp Szarzyński, *Sonet V. O nietrwałej miłości rzeczy świata tego* – barokowy poeta pyta, jak człowiek może kochać rzeczy, które nie trwają, i wskazuje Boga jako jedyne pewne dobro. To ta sama droga myśli co w zakończeniu Księgi Koheleta.

Plan wypowiedzi na ok. 5 min

Etap	Czas	Co mówisz (z łącznikami)
Wstęp	ok. 0,5 min	Czym jest niestałość świata i kim jest Kohelet. Teza. Łącznik: „Kohelet najpierw stawia diagnozę, a potem szuka sposobu, jak z nią żyć”.
Część zasadnicza	ok. 3,5 min	Argument 1: marność wszystkiego i krążenie przyrody (cytat 1,2). „Najmocniej przekonuje go własne doświadczenie…” – argument 2: król, który miał wszystko, a uznał to za marność. „Co więc pozostaje człowiekowi?” – argument 3: czas na wszystko, radość z darów, bojaźń Boża. Kontekst: martwa natura vanitas i sonet Sępa Szarzyńskiego jako echo Koheleta w baroku.
Zakończenie	ok. 1 min	Wniosek: świadomość przemijania ma uczyć dystansu do rzeczy i doceniania chwili. Własne zdanie: czy w świecie, który ciągle goni za nowością, rada Koheleta jest jeszcze aktualna.

Rozmowa z zespołem – przykładowe pytania i krótkie odpowiedzi

Czy Kohelet jest pesymistą?

Tylko częściowo. Widzi marność wszystkiego, ale nie każe rezygnować z życia – zachęca do radości z jedzenia, pracy i wspólnego życia oraz do zaufania Bogu. To raczej realista bez złudzeń.

Co znaczy, że nie ma „nic nowego pod słońcem”?

Że ludzkie sprawy powtarzają się w kolejnych pokoleniach: ludzie pracują, gromadzą, kochają i umierają tak jak ich przodkowie, a to, co wydaje się nowe, już kiedyś było.

Co dla ciebie jest trwałe w świecie, który ciągle się zmienia? twoje zdanie

Dla mnie trwałe są relacje z bliskimi i to, czego się naprawdę nauczyłem. Rzeczy i mody szybko przemijają, ale dobro, które komuś zrobiłem, zostaje – to jest moja odpowiedź na pytanie Koheleta.

Błędy, które kosztują punkty

Błąd	Jak jest naprawdę
Przypisywanie słów o marności Hiobowi albo psalmiście.	To Księga Koheleta (Eklezjastesa); u Wujka mówiący to Ekklesiastes.
„Kohelet każe gardzić światem i nie cieszyć się niczym”.	Księga kilkakrotnie zachęca do korzystania z radości życia – z umiarem i pamięcią o Bogu.
„Wszystko ma swój czas” jako wezwanie do pośpiechu.	Fragment z rozdz. 3 mówi o porządku i rytmie świata, a nie o tym, by „łapać chwilę” za wszelką cenę.

Biblia (fragmenty: Księga Hioba, Księga Koheleta, Apokalipsa św. Jana)

ZADANIE 3

Wizja końca świata. Omów zagadnienie na podstawie znanych Ci fragmentów Apokalipsy św. Jana. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Których fragmentów dotyczy opracowanie: rozdz. 1 (wizja Jana na Patmos), rozdz. 6 (otwarcie pieczęci i czterej jeźdźcy) oraz rozdz. 21 (nowe niebo, nowa ziemia i nowe Jeruzalem).

TEZA

Apokalipsa przedstawia koniec świata jako straszny sąd nad złem, ale nie jako ostateczną klęskę. Katastrofa jest w niej przejściem do nowego świata, w którym Bóg „otrze wszelką łzę", dlatego jest to wizja zarówno grozy, jak i nadziei.

Argumenty z lektury

1. Objawienie ma formę wizji pełnej symboli. Jan opowiada, że na wyspie Patmos, gdzie znalazł się z powodu głoszenia słowa Bożego, otrzymał objawienie. Zamiast opisu wydarzeń dostajemy obrazy: księgę zapieczętowaną siedmioma pieczęciami, Baranka, który ją otwiera, siedem trąb, smoka i bestie. Liczby i postacie mają znaczenie symboliczne, dlatego tekstu nie czyta się jak kalendarza katastrof.

2. Czterej jeźdźcy to obraz nieszczęść, które spadają na ludzkość. Po otwarciu pierwszych pieczęci pojawiają się kolejno konie: biały (jeździec z łukiem i koroną), rydzy (jeździec z mieczem odbiera ziemi pokój), wrony (jeździec z wagą – głód i drożyzna) i blady, na którym siedzi Śmierć. Pierwszy bywa odczytywany jako podbój albo zwycięstwo, drugi to wojna, trzeci – głód i drożyzna, czwarty – śmierć, która zabija mieczem, głodem i zarazą. To zło, które człowiek zna z historii, a nie tylko z proroctwa.

> *„A oto koń blady, a który siedział na nim, imię jemu Śmierć a piekło szło za nim"*
> Apokalipsa św. Jana 6,8, przekład Jakuba Wujka, wyd. 1923 (domena publiczna).

3. Ostatnim obrazem nie jest zagłada, lecz odnowienie. W rozdziale 21 Jan widzi nowe niebo i nową ziemię oraz święte miasto, nowe Jeruzalem, zstępujące od Boga. Zapowiedź mówi, że nie będzie już śmierci, smutku ani bólu. Koniec świata okazuje się końcem świata złego – i dlatego księga przez wieki dodawała otuchy prześladowanym.

> *„I otrze Bóg wszelką łzę z oczu ich, a śmierci daléj nie będzie, ani smętku, ani krzyku, ani boleści więcéj nie będzie"*
> Apokalipsa św. Jana 21,4, przekład Jakuba Wujka, wyd. 1923 (domena publiczna).

Kontekst

- **Kontekst plastyczny** – Albrecht Dürer, cykl drzeworytów *Apokalipsa* (1498), w tym *Czterej jeźdźcy Apokalipsy* – jeźdźcy pędzą razem i tratują ludzi wszystkich stanów. Artysta tworzył u schyłku XV wieku, gdy wielu spodziewało się rychłego końca świata.

- **Kontekst literacki** – Czesław Miłosz, *Piosenka o końcu świata* (Warszawa 1944) – w wierszu koniec świata nie przychodzi z trąbami i błyskawicami, tylko w zwykły dzień, gdy ludzie zajmują się codziennymi sprawami. To polemika z apokaliptyczną wyobraźnią, napisana w czasie wojny.

Plan wypowiedzi na ok. 5 min

Etap	Czas	Co mówisz (z łącznikami)
Wstęp	ok. 0,5 min	Czym jest apokalipsa (gr. „odsłonięcie") i kto jest autorem wizji. Teza o grozie i nadziei. Łącznik: „Zanim pokażę obrazy końca, trzeba powiedzieć, jak czytać tę księgę".
Część zasadnicza	ok. 3,5 min	Argument 1: wizja na Patmos i symboliczny język. „Najbardziej znanym obrazem są…" – argument 2: czterej jeźdźcy (cytat 6,8). „Księga nie kończy się jednak na grozie…" – argument 3: nowe niebo i nowa ziemia (cytat 21,4). Kontekst: drzeworyt Dürera – jak artysta przełożył wizję na obraz; ewentualnie Miłosz jako odmienna wizja końca.
Zakończenie	ok. 1 min	Wniosek: Apokalipsa mówi więcej o nadziei niż o strachu. Własne zdanie: dlaczego ludzie każdego pokolenia – także dziś, w czasach wojen i kryzysów – wracają do obrazów końca świata.

Rozmowa z zespołem – przykładowe pytania i krótkie odpowiedzi

Dlaczego Apokalipsa jest pełna symboli, a nie mówi wprost?

Bo opisuje rzeczywistość, której nie da się przedstawić zwykłymi słowami. Symbole – liczby, zwierzęta, kolory – pozwalają mówić o walce dobra ze złem i o sądzie, a każde pokolenie może je odnieść do swojego czasu.

Co łączy czterech jeźdźców z doświadczeniem historycznym ludzi?

Wojna, głód, zaraza i śmierć wracają w każdej epoce. Dlatego obraz jeźdźców był przypominany np. w czasie epidemii czy wojen – jako opis nieszczęść, które ludzie sami znają.

Czy wizja końca świata może komuś dodawać otuchy? twoje zdanie

Myślę, że tak, jeśli ktoś cierpi niesprawiedliwie. Obietnica, że zło zostanie osądzone, a łzy otarte, daje nadzieję. Mnie bardziej przekonuje to zakończenie niż same obrazy grozy.

Błędy, które kosztują punkty

Błąd	Jak jest naprawdę
„Apokalipsę napisał prorok Daniel" albo „pochodzi ze Starego Testamentu".	To ostatnia księga Nowego Testamentu; wizję otrzymał Jan na wyspie Patmos.
„Czterej jeźdźcy jadą na białych koniach".	Konie mają różne maści: biały, rydzy, wrony i blady; na bladym siedzi Śmierć.
„Księga kończy się zniszczeniem wszystkiego".	Kończy się wizją nowego nieba, nowej ziemi i nowego Jeruzalem.

ZADANIE 4

Jan Parandowski, Mitologia, cz. I Grecja

Poświęcenie się w imię wyższych wartości. Omów zagadnienie na podstawie Mitologii (cz. I Grecja) Jana Parandowskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Mitologia Jana Parandowskiego jest chroniona prawem autorskim, dlatego omawiamy ją wyłącznie własnymi słowami, bez cytatów.

TEZA

W *Mitologii* najpełniejszym obrazem poświęcenia jest Prometeusz: dla dobra ludzi występuje przeciw Zeusowi i przyjmuje straszną karę. Od jego imienia kultura europejska nazwała postawę prometejską.

Argumenty z lektury

1. Prometeusz od początku staje po stronie ludzi. Tytan ulepił człowieka i troszczył się o niego bardziej niż o łaskę Zeusa. Gdy trzeba było ustalić, jaką część ofiary dostaną bogowie, zabił wołu i podzielił go na dwie części: mięso ukrył w skórze, a kości przykrył tłuszczem. Zeus wybrał część z tłuszczem, a ludziom zostało mięso. Prometeusz zaryzykował gniew najpotężniejszego z bogów, żeby to ludzie zyskali.

2. Za dar ognia płaci cierpieniem bez końca. Prometeusz zakrada się do wielkiego spichlerza ognia niebieskiego i przynosi ludziom pierwsze zarzewie – w ich siedzibach zapłonęły ogniska, a tytan uczy ich używać ognia, sztuk i rzemiosł. Zeus, który po niedawnej walce z gigantami obawiał się wszystkiego, co pochodzi z ziemi, zemścił się okrutnie: Prometeusz został przykuty do skały na Kaukazie, gdzie orzeł wyjadał mu wątrobę, a ona wciąż odrastała. Dobro ludzi okazało się dla Prometeusza ważniejsze niż własny spokój, dlatego jego postawa stała się wzorem poświęcenia w imię wyższych wartości.

Kontekst

- **Kontekst literacki** – Adam Mickiewicz, *Dziady* cz. III, Wielka Improwizacja – Konrad chce cierpieć za naród i domaga się od Boga władzy nad duszami, by go uszczęśliwić. Badacze nazywają tę postawę prometejską: to bunt w imię dobra innych, ale skażony pychą.
- **Kontekst historyczny** – Maksymilian Maria Kolbe – w lipcu 1941 r. w obozie Auschwitz dobrowolnie poszedł na śmierć głodową zamiast współwięźnia Franciszka Gajowniczka, ojca rodziny. Zmarł 14 sierpnia 1941 r. To przykład poświęcenia życia dla drugiego człowieka w realnej historii.

Plan wypowiedzi na ok. 5 min

Etap	Czas	Co mówisz (z łącznikami)
Wstęp	ok. 0,5 min	Co znaczy „poświęcić się w imię wyższych wartości" – oddać własne dobro dla dobra innych. Teza. Łącznik: „Najsłynniejszym przykładem w mitach jest Prometeusz".
Część zasadnicza	ok. 3,5 min	Argument 1: Prometeusz twórca i obrońca ludzi – podział wołu. „Najwyższą cenę płaci jednak za ogień…" – argument 2: kradzież ognia i kara na Kaukazie. Kontekst: Konrad z Wielkiej Improwizacji (prometeizm w romantyzmie) albo o. Kolbe jako przykład historyczny.
Zakończenie	ok. 1 min	Wniosek: mity cenią tych, którzy myślą o innych, choć płacą za to wysoką cenę. Własne zdanie: czy poświęcenie zawsze jest dobre – kiedy staje się pychą (jak u Konrada).

Rozmowa z zespołem – przykładowe pytania i krótkie odpowiedzi

Dlaczego Zeus tak surowo ukarał Prometeusza?

Bo Prometeusz złamał jego wolę i dał ludziom ogień, czyli siłę, która czyniła ich bardziej niezależnymi od bogów. Kara miała pokazać, że nikt nie może bezkarnie sprzeciwić się władcy Olimpu.

Co symbolizuje ogień w micie o Prometeuszu?

Nie tylko ciepło i światło, ale całą cywilizację: rzemiosło, wiedzę i postęp. Dlatego Prometeusz jest uważany za dobroczyńcę ludzkości.

Czy potrafisz wskazać dziś postawę, którą nazwałbyś prometejską? twoje zdanie

Na przykład lekarzy i ratowników, którzy pracują ponad siły w czasie epidemii albo katastrof. Ryzykują zdrowie, choć nikt ich do tego nie zmusza – myślę, że to współczesna wersja tego mitu.

Błędy, które kosztują punkty

Błąd	Jak jest naprawdę
„Prometeusz był jednym z bogów olimpijskich".	Był tytanem; działał przeciw Zeusowi, władcy Olimpu.
„Prometeusz został przykuty w Tartarze".	Przykuto go do skały na Kaukazie; orzeł wyjadał mu wątrobę.
„Przy podziale ofiary Zeus wybrał mięso".	Zeus wybrał część przykrytą tłuszczem, pod którym były same kości; mięso zostało dla ludzi. Pomylenie przebiegu mitu z lektury czytanej w całości może kosztować wiele punktów.

ZADANIE 5

Jan Parandowski, Mitologia, cz. I Grecja

Problematyka winy i kary. Omów zagadnienie na podstawie Mitologii (cz. I Grecja) Jana Parandowskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Cytatów z *Mitologii* nie podajemy (utwór chroniony prawem autorskim) – przytaczamy fakty z mitów własnymi słowami.

TEZA

Mity pokazują dwa rodzaje winy: świadomą pychę, za którą bogowie karzą bez litości, oraz winę nieświadomą, która mimo to niszczy człowieka. W obu przypadkach kara jest ogromna, bo w świecie mitów naruszenie porządku bogów zawsze ma skutki.

Argumenty z lektury

1. Tantal – zbrodnia wobec bogów i kara, która stała się przysłowiowa. Tantal był ulubieńcem bogów i zasiadał przy ich stole, ale nadużył tej łaski i ciężko zawinił wobec nieśmiertelnych. Za karę cierpi w podziemiach wieczny głód i pragnienie – stąd wyrażenie „męki Tantala". W znanych wersjach mitu (np. u Owidiusza i Apollodora) jego zbrodnią było podanie bogom ciała własnego syna, Pelopsa, a karą – woda, która opada, gdy chce pić, i owoce, które się oddalają. Wina wynika tu z pychy: człowiek uznał, że może bezkarnie wystawić bogów na próbę.

2. Niobe – pycha matki ukarana śmiercią dzieci. Niobe, córka Tantala i królowa Teb, chlubiła się licznym potomstwem i wywyższała nad Latonę (Leto), matkę tylko dwojga dzieci – Apollina i Artemidy. Rodzeństwo pomściło matkę i zabiło dzieci Niobe strzałami. Zrozpaczona Niobe zamieniła się w skałę, z której wciąż płyną łzy. Mit pokazuje, że pycha wobec bogów niszczy także niewinnych.

3. Edyp – wina bez złej woli. Edyp robi wszystko, by uciec przed przepowiednią, że zabije ojca i poślubi matkę – i właśnie dlatego ją wypełnia, bo nie wie, kim są jego prawdziwi rodzice. Gdy po latach prawda wychodzi na jaw, Edyp nie szuka usprawiedliwień i sam wymierza sobie karę (w tragedii Sofoklesa *Król Edyp* oślepia się i odchodzi z Teb). Tu karą jest przede wszystkim poczucie winy człowieka, który przyjmuje odpowiedzialność za czyny popełnione nieświadomie.

Kontekst

- **Kontekst biblijny** – Księga Rodzaju, historia Kaina i Abla – po zabójstwie brata Kain zostaje wygnany, ale Bóg naznacza go znakiem, aby nikt go nie zabił. W tej historii, inaczej niż w mitach o Tantalu i Niobe, Bóg łączy karę z ochroną winowajcy.
- **Kontekst literacki** – Fiodor Dostojewski, *Zbrodnia i kara* – Raskolnikow po zabójstwie lichwiarki nie zostaje od razu złapany, ale najcięższą karą okazuje się dla niego sumienie. Przyznaje się do winy i trafia na katorgę na Syberię, gdzie towarzyszy mu Sonia.

ZADANIE 6

Jan Parandowski, Mitologia, cz. I Grecja

Miłość silniejsza niż śmierć. Omów zagadnienie na podstawie Mitologii (cz. I Grecja) Jana Parandowskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Z *Mitologii* Parandowskiego (utwór chroniony) nie cytujemy – fabułę mitów streszczamy własnymi słowami.

TEZA

Mity o miłości silniejszej niż śmierć pokazują, że uczucie może skłonić człowieka do zejścia w krainę umarłych albo wymusić na śmierci kompromis. Jednocześnie przypominają, że śmierci nie da się całkiem pokonać – miłość może ją najwyżej przekroczyć.

Argumenty z lektury

1. Orfeusz schodzi po Eurydykę do Hadesu. Gdy Eurydyka umiera, Orfeusz schodzi do podziemi i swoim śpiewem przy lirze wzrusza nawet Hadesa i Persefonę. Bogowie pozwalają mu wyprowadzić żonę pod warunkiem, że nie obejrzy się za nią, dopóki nie wyjdą na ziemię. Orfeusz nie wytrzymuje, odwraca się i traci Eurydykę na zawsze. Miłość okazała się dość silna, by otworzyć bramy Hadesu, ale zabrakło zaufania.

2. Demeter odzyskuje córkę z królestwa zmarłych. Gdy Hades porywa Korę (Persefonę), Demeter szuka jej po całym świecie i z rozpaczy przestaje dbać o urodzaj, więc ziemia jałowieje. Rozpacz matki zmusza bogów do ustępstwa i córka wraca na ziemię, choć pozostaje związana z królestwem zmarłych (w znanych wersjach mitu, np. w homeryckim hymnie do Demeter i u Owidiusza, część roku spędza u Hadesa, a część z matką). Miłość matki nie pokonuje śmierci całkowicie, lecz wymusza na niej kompromis – Grecy wyjaśniali tym rytm pór roku.

Kontekst

- **Kontekst muzyczny** – Christoph Willibald Gluck, opera *Orfeusz i Eurydyka* (1762) – w przeciwieństwie do mitu kończy się szczęśliwie: Amor przywraca Eurydykę do życia, nagradzając wierność Orfeusza. Kompozytor zmienił zakończenie, by pokazać zwycięstwo miłości.
- **Kontekst literacki** – Owidiusz, *Metamorfozy* (ks. VIII), opowieść o Filemonie i Baucis – ubodzy starzy małżonkowie ugościli Zeusa i Hermesa i poprosili tylko o to, by umrzeć w tej samej chwili. Bogowie zamienili ich w dąb i lipę rosnące obok siebie: śmierć ich nie rozdzieliła.

ZADANIE 12

Pieśń o Rolandzie

Średniowieczny wzorzec rycerza. Omów zagadnienie na podstawie znanych Ci fragmentów Pieśni o Rolandzie. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Których fragmentów dotyczy opracowanie: zwrotki (laisse) o zdradzie Ganelona (I–LXXIX, wybór), spór o róg (LXXXIII–LXXXVII i CXXIX–CXXXIV), śmierć Rolanda (CLXX–CLXXVI) i kara dla Ganelona (CCLXXXIX). Cytaty w przekładzie T. Boya-Żeleńskiego.

TEZA

Roland uosabia średniowieczny ideał rycerza: odważnego do granic, wiernego władcy i Bogu, żyjącego dla sławy i ojczyzny. *Pieśń o Rolandzie* pokazuje jednak, że ten ideał ma też wadę – nadmierną dumę, która kosztuje życie wielu ludzi.

Argumenty z lektury

1. Odwaga i honor ważniejsze niż życie – spór o róg. Gdy Saraceni atakują tylną straż w wąwozie Ronsewal, Oliwier trzy razy prosi Rolanda, by zadął w róg i wezwał wojsko Karola. Roland odmawia, bo uważa, że prośba o pomoc byłaby hańbą dla niego i jego rodu. Narrator ocenia obu z szacunkiem: jeden jest mężny, drugi rozważny. Dopiero gdy ginie prawie cała tylna straż, Roland dmie w róg, od czego pęka mu skroń.

> *„Roland jest mężny, a Oliwier roztropny; obaj mężowie wspaniałego serca."*
> *Pieśń o Rolandzie*, laisse LXXXVII, tłum. Tadeusz Boy-Żeleński (domena publiczna).

2. Wierność władcy, ojczyźnie i Bogu do ostatniej chwili. Umierający Roland najpierw próbuje rozbić swój miecz Durendal o skałę, by nie dostał się poganom. Potem kładzie się na wzgórzu pod sosną, twarzą ku Hiszpanii, by Karol wiedział, że zginął jako zwycięzca, i wspomina słodką Francję i cesarza. Na koniec spowiada się i wyciąga do Boga prawą rękawicę – gest wasala wobec seniora. Aniołowie zanoszą jego duszę do raju.

> *„Ofiarował Bogu swą prawą rękawicę, święty Gabriel wziął ją z jego dłoni."*
> *Pieśń o Rolandzie*, laisse CLXXVI, tłum. Tadeusz Boy-Żeleński (domena publiczna).

3. Wzorzec rycerza widać też w kontraście ze zdrajcą. Ganelon, ojczym Rolanda, obrażony tym, że Roland wskazał go jako posła do Marsyla, zdradza i ustawia zasadzkę na tylną straż. Za wrogi czyn wobec swoich zostaje osądzony: w pojedynku sądowym Tierry pokonuje jego obrońcę Pinabela, a Ganelon ginie rozerwany przez cztery konie. Pieśń wyraźnie przeciwstawia wierność rycerza zdradzie.

Kontekst

- **Kontekst historyczny** – bitwa w wąwozie Roncesvalles (Ronsewal) w 778 r. – w rzeczywistości tylną straż wojsk Karola Wielkiego, wracających z Hiszpanii, rozbili Baskowie, a nie Saraceni. Pieśń przekształciła lokalną klęskę w walkę chrześcijan z poganami, by stworzyć wzór rycerza.

CO JESZCZE JEST W ŚRODKU

Matura ustna 2027 z polskiego – część 1: starożytność i średniowiecze. Opracowanie 12 pytań jawnych, karty do zadania 2, arkusz oceny

Podgląd pokazał 12 z 37 stron. Pełna wersja: 37 stron A4, PDF do druku i DOCX do edycji.

- Opracowanie wszystkich dwunastu zadań jawnych z listy CKE na lata 2026–2028 dotyczących Biblii, Mitologii, Iliady, Antygony, Lamentu świętokrzyskiego, Rozmowy Mistrza Polikarpa ze
- Każde zadanie ma tezę, argumenty z lektury, konteksty, plan wypowiedzi na ok.
- 5 minut, pytania do rozmowy z krótkimi odpowiedziami i listę błędów, które kosztują punkty.
- Cztery karty ćwiczeń do zadania 2 (tekst literacki, tekst nieliteracki, obraz Bruegla, materiał językowy) mają propozycje realizacji, a arkusz oceny według kryteriów CKE pozwala pr
- Zadania w tej części: 1.
- Motyw cierpienia niezawinionego; 2.
- Człowiek wobec niestałości świata; 3.
- Wizja końca świata; 4.
- Poświęcenie się w imię wyższych wartości; 5.
- Problematyka winy i kary; 6.
- Miłość silniejsza niż śmierć; 7.
- Heroizm jako postawa człowieka w zmaganiu się z losem; 8.
- Prawa boskie a prawa ludzkie; 9.
- Człowiek wobec przeznaczenia; 10.

Kup pełną wersję – plik od razu na e-mail

pierwszalawka.pl/material/matura-ustna-2027-jezyk-polski-czesc-1-starozytnosc-sredniowiecze